

MOTIVAȚIA ȘI ÎNVĂȚAREA

Ala ȘIȘIANU

Technical University of Moldova

ala_at@mail.ru

Abstract — Motivation is a key element of education and plays a crucial role in the success and enjoyment of the learning process for individual students. There are many factors, which influence motivation, some positive and some negative.

The term “motivation” refers to the reason for someone to take action. The reason may be intrinsic or extrinsic. Individuals are generally motivated intrinsically, when they do something that they enjoy. A person, who enjoys reading biographies, for example, may read of their own volition. Extrinsic motivation occurs, when an individual takes action to satisfy an external influence. A student may read a novel to satisfy the requirements of a course, for example, but not actually enjoy reading the novel. Educators need to find a balance between intrinsic factors of motivation and extrinsic factors. It would be difficult to find students that are continuously motivated to complete structured courses. Each student is more likely to enjoy some parts of a course more than other parts. Students may identify with an external goal and complete part of their program of study for that purpose, such as the completion of a recognized tertiary qualification. The student needs to believe that the study will lead to a desirable result and that they possess the competence to complete the tasks, otherwise the student may take a more negative attitude to motivation.

Index Terms — învățare, motivație, motivație extrinsecă, motivația intrinsecă, proces educațional.

I. INTRODUCTION

Una dintre întrebările fundamentale pe care și le pun psihologii se referă la o importantă problemă care ține de natura umană: ”De ce facem lucrurile pe care le facem?”. Această întrebare devine și mai presantă atunci când ne referim la domeniul educației. Care sunt motivele care îl fac pe un student să învețe? De ce unii studenți sunt mai motivați să învețe decât alții?

II. NATURA MOTIVELOR ȘI A MOTIVAȚIEI. MOTIVAȚIA ÎNVĂȚĂRII

Termenul de motivație provine din termenul latin “movere”, care înseamnă “a mișca”. Deci motivarea cuiva înseamnă mișcarea, activarea acestuia. Termeni ca incitat, energizat, activat sunt de obicei folosiți pentru a descrie o stare motivațională intensă.

Astăzi există, în general, un consens redus, în lumea științifică, în ceea ce privește natura motivației, a factorilor implicați în comportamentul motivat sau a relației dintre acești factori. În ciuda acestor divergențe, atunci când se face referire la motivație se au în vedere acele mecanisme de activare și mecanisme energetice care au potențialul de a facilita sau de a inhiba unele acțiuni umane. Termenul de motivație se referă la factori cauzali sau la factori care inițiază comportamente și acțiuni directe. Din această perspectivă se poate susține faptul că motivația reprezintă procesul psihic care face posibilă declanșarea, orientarea spre scop și susținerea energetică a activității individului. Rolul motivației în reglarea comportamentului decurge din însăși natura omului ca ființă vie care, pentru a-și menține existența, trebuie să realizeze schimburi energetice și

informaționale cu mediul și cu ambianța. Motivația este astfel un element de bază al reglării comportamentului uman și al atingerii succesului.

Motivația, prezintă trei dimensiuni importante: direcția, intensitatea și persistența.

1. Direcția motivației vizează atingerea obiectivului de către individ. În general, se vorbește despre modul în care oamenii abordează o sarcină, dacă aceasta se realizează în mod direct sau dacă se încearcă evitarea sarcinii. Unii indivizi își pot direcționa eforturile în false direcții, își pot consuma energia fără a obține rezultatele scontate. Alții își pot direcționa energia exact în direcția dorită, fără mari eforturi.

2. Intensitatea motivației se referă la efortul pe care îl depune individul pentru atingerea obiectivului. Există astfel țeluri care necesită o intensitate mai mică, altele ce necesită un efort mai mare etc.

3. Persistența se referă la durata motivației. Sunt oameni care se pot motiva foarte bine doar pentru o activitate de scurtă durată în timp ce alții se pot mobiliza pentru timp foarte îndelungat.

Studierea motivației a dus întotdeauna către investigarea nevoilor și a intereselor individuale. Subsumate ariei largi a motivației cele două elemente exprimă: latura biologic-înnăscută a motivației (nevoile), dar și latura individuală, subiectivă (interesele).

Nevoile apar astfel ca fiind determinanții primari ai comportamentului individual cu o puternică dominare biologică. Au existat o serie de autori, cum a fost A. Maslow, care a pus semnul egalității între satisfacerea nevoilor și motivația umană.

Interesele sunt mai rafinate decât nevoile. Ele sunt forme particulare ale motivației, concretizate printr-o orientare specifică a cunoașterii către anumite domenii ale realității. Interesele au o importantă încărcătură afectivă și au un rol

determinant în orientarea activităţii umane şi acumularea de noi cunoştinţe. Astfel, interesul pentru o disciplină poate îmbrăca uneori, forma curiozităţii manifestată prin dorinţa de cunoaştere teoretică. Alteori, când intervine într-o măsură mai accentuată şi afectivitatea, poate apare dorinţa de a practica chiar o anumită meserie în relaţie cu interesele exprimate.

Motivaţia învăţării este subsumată motivaţiei umane şi se referă la ansamblul elementelor şi aspectelor care îl mobilizează pe student în cadrul actului de învăţare. În contextul activităţii educaţionale motivaţia se poate prezenta într-o triplă ipostază: ca premisă sau factor ce direcţionează studentul spre actul învăţării, ca mijloc cu rol de implicare şi susţinere în învăţare şi ca rezultat sau produs al învăţării, exprimând o stare de concordanţă a studentului cu obiectivele educaţionale. Aceste ipostaze interacţionează, generând în fapt dinamica motivaţiei învăţării.

Motivaţia înlesneşte procesul de învăţare din două perspective: (a) în primul rând contribuie la concentrarea atenţiei studentului, prin facilitarea atingerii stării de pregătire intelectuală şi (b) susţine energetic şi menţine starea optimă de activizare pentru o învăţare eficientă. Iată deci motivaţia în postura de factor şi cauză a învăţării.

În acelaşi timp însă, motivaţia poate fi şi efect al actului de învăţare. Este certă importanţa cunoaşterii efectelor şi rezultatelor învăţării, respectiv contribuţia acestei cunoaşteri la motivarea actului de învăţare. Iată deci un rol dublu jucat de motivaţie. Acest fapt confirmă, o dată în plus faptul că profesorii trebuie să cunoască factorii motivaţionali ai activităţii studenţilor.

III. TEORII ASUPRA MOTIVAŢIEI UMANE. TEORIA LUI MASLOW ASUPRA MOTIVAŢIEI

În 1954, psihologul american Abraham Maslow (1908-1970) a dezvoltat o teorie asupra motivaţiei care a pus semnul egalităţii între motivaţie şi trebuinţe. Plecând de la nivelele cele mai scăzute ale trebuinţelor, Maslow a construit o teorie asupra motivaţiei care poartă numele de teoria ierarhică asupra trebuinţelor (motivaţiei).

Ideea centrală a acestei teorii este că fiecare individ uman "urcă" pe o scară a motivelor pe măsura satisfacerii fiecărei trebuinţe în parte, plecând de la bază către vîrf. Această ierarhie se prezintă astfel:

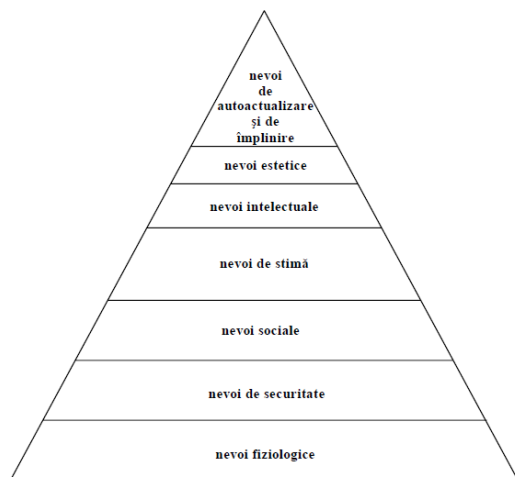

Fig. 1 Piramida motivaţională a lui Maslow

1. prima noastră prioritate este aceea de a ne satisface trebuinţele fiziologice cum ar fi cele de hrană, de adăpost, de căldură; după satisfacerea acestor nevoi se poate trece la:

2. satisfacerea trebuinţelor de securitate (nevoia de a avea o familie, o locuinţă); după ce individul uman dobîndeşte un anumit nivel de securitate va căuta să-şi satisfacă:

3. trebuinţele afective şi sociale care privesc apartenenţa la diverse grupuri sociale şi la întreţinerea de relaţii sociale cu oamenii; când sunt împlinite nevoile sociale oamenii vor putea să îşi satisfacă:

4. trebuinţele de stimă şi recunoaştere socială prin achiziţionarea de competenţe şi prin căpătarea unei anumite poziţii; pe o treaptă superioară vor fi satisfăcute şi alte tipuri de trebuinţe:

5. trebuinţele intelectuale, de cunoaştere şi înţelegere ce apar după căpătarea stimei celorlalţi;

6. trebuinţele estetice care privesc nevoia de frumos şi de ordine;

7. trebuinţele de autoactualizare şi de împlinire a potenţialului individual,ultima treaptă în ierarhia lui Maslow , cea pînă la care ajung cei mai puţini oameni.

Maslow împarte toate aceste trebuinţe în două categorii: trebuinţe de deficienţă (care apar în urma unei lipse şi includ primele patru trepte ale piramidei) şi trebuinţe de creştere sau dezvoltare (care exprimă dorinţa de a avea succes, de a şti, de a-şi valorifica potenţialul şi aptitudinile - ultimele trei trepte).

Teoria lui Maslow susţine o ordine privind satisfacerea acestor trebuinţe, în sensul că individul va acţiona pentru satisfacerea trebuinţelor fiziologice înaintea celor de securitate, a trebuinţelor de securitate înaintea celor de afectivitate şi apartenenţă etc. În plus, cu cît o trebuinţă se află mai spre vîrfurile piramidei, cu atît ea este mai specific umană iar satisfacerea ei produce mulţumire. Pe de altă parte însă, nu toţi indivizii umani pot ajunge la satisfacerea nevoilor intelectuale sau la cele privind împlinirea şi autoactualizarea.

Din perspectiva acestei teorii, profesorii trebuie să cunoască faptul că nu pot fi activate trebuinţele de ordin superior ale studenţilor, precum nevoile şi trebuinţele intelectuale şi de a cunoaşte, trebuinţa de performanţă, dacă nu au fost satisfăcute trebuinţele şi nevoile de bază privind confortul fizic (bine alimentaţi şi odihniţi), nevoile de siguranţă, şi de afectivitate, să fie îndrăgiţi, apreciaţi şi să aibă o stimă de sine ridicată. Atmosfera lecţiei/cursului trebuie să fie prietenoasă, fără ameninţări sau tensiuni. În plus, profesorul îl poate ajuta pe student să aibă încredere în forţele proprii şi astfel să aibă o stimă de sine ridicată.

Teoria asupra nivelelor ierarhice ale motivaţiei

O teorie relativ nouă, face o tipologie a tipurilor de motivaţie plasînd într-un context precis motivaţia şcolară (Valleraud, Perreault,1999). Această teorie pleacă de la cea mai răspîndită clasificare a tipurilor de motivaţie şi care susţine existenţa motivaţiei intrinseci şi a motivaţiei extrinseci.

Conform acestei teorii, motivaţia se poate manifesta la trei nivele ierarhice diferite:

la nivelul global, unde apare o motivaţie globală, generală; la nivel contextual, unde se manifestă o motivaţie contextuală care ţine cont de anumite condiţii, de un anumit context; în acest caz, pot exista mai multe domenii contextuale la care se manifestă motivaţia dintre care cele

mai importante sunt domeniile relațiilor interpersonale și motivației școlare;

la nivel situațional, apare motivația situațională influențată de starea concretă (vezi figura 2).

La fiecare dintre aceste nivele se regăsesc cele două tipuri de motivații prezentate, motivația extrinsecă și cea intrinsecă.

Motivația intrinsecă este aceea care provine dintr-o sursă interioară individului. Activitatea motivată intrinsec se realizează pentru plăcerea și satisfacția interioară a subiectului, derivată din participare. Conform acestei teorii, motivația intrinsecă are la rândul său trei forme:

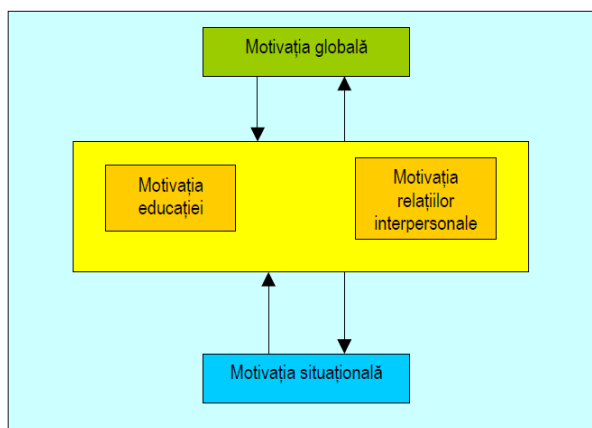

Fig.2 Nivelele ierarhice ale motivației

- motivația intrinsecă pentru a ști;
- motivația intrinsecă pentru a îndeplini anumite lucruri;
- motivația intrinsecă pentru activarea existenței.

Motivația extrinsecă. În cazul acestui tip, sursa motivației nu mai este interioară ci exterioară individului. Angajarea în activități este văzută ca mijloc de atingere a unor scopuri și nu ca scop în sine. Motivația extrinsecă poate avea ca sursă două mecanisme de reglare:

- reglarea exterioară; comportamentul uman se reglează prin intermediul mijloacelor externe cum ar fi recompensele și constrângerile;

- reglarea internă; în acest caz, individul începe să internalizeze parțial motivele propriei acțiuni; oricum această internalizare nu este autodeterminată deoarece individual pleacă tot de la elemente externe; de exemplu: "Sunt sîrguincios pentru că mă simt vinovat față de părinți". În aceste circumstanțe, se poate ajunge la fenomenul de reglare prin identificare, respectiv la internalizarea completă a motivelor extrinseci și transformarea acestora în motive intrinseci.

Pe lângă cele două tipuri de motivație se vorbește și despre un al treilea construct motivațional și anume a-motivarea sau demotivarea. Acest construct motivațional vine, împreună cu celelalte, să acopere întreaga paletă a comportamentului uman. Indivizii sunt demotivați sau nemotivați atunci când nu există nici o legătură între rezultate și acțiunile desfășurate iar persoanele nu sunt motivate nici intrinsec, nici extrinsec. Demotivarea poate fi văzută la fel ca și conceptul de "neajutorare învățată".

IV. MOTIVAȚIE ȘI REALIZARE ÎN CONTEXT EDUCATIV

În general, se acceptă faptul că învățarea este susținută de un ansamblu de motive și nu doar de unul singur. Motivele

pentru care învață studenții sunt multiple și diversificate. Motivația pentru învățare depinde mult de vârsta studenților, de mediul de proveniență, de aspectele personalității individuale etc.

Unii studenții, mai buni la învățătură, enunță drept motive pentru care învață: obținerea unor note bune, o poziție bună în colectiv, presiunea părinților sau, pe de altă parte, interesul și pasiunea pentru o disciplină sau alta, dorința de afirmare profesională, competența într-o anumită arie, în timp ce studenții mai slabi vorbesc despre teama de eșec, despre dorința de a obține note de trecere pentru a promova anul ori despre evitarea conflictelor cu părinții.

Din perspectiva teoriei nivelelor ierarhice ale motivației, motivele care îi fac pe studenți să învețe pot fi grupate în cele două categorii largi.

Motivele extrinseci în cadrul activității educaționale se referă la: note bune, laude, chiar cadouri, dorința de a fi primul în grupă, teama de eșec. Învățarea cere, în aceste condiții, voință și eforturi susținute din partea studenților motivați extrinsec. Motivația extrinsecă, preponderentă în situațiile de instruire bazate pe autoritate excesivă, constrângere, pe sisteme rigide de apreciere, este exterioară acțiunii de învățare. În realizarea sarcinii, efortul voluntar este mărit și cere un volum de timp mai mare. Acest tip de motivație este, din perspective asimilării cunoștințelor, relativ puțin eficientă, experimentele subliniind că studenții astfel motivați nu au rezultate spectaculoase pe termen lung.

Motivele intrinseci își au sursa în activitatea desfășurată. Există opinii (Ch. Buhler), conform cărora, la baza acestei motivații este curiozitatea, care exprimă nevoia de a ști a omului. Motivația intrinsecă se caracterizează prin aceea că se declanșează în structura continuă a studentului, susține din interior învățarea, determină ca studentul să dorească învățarea a ceea ce este dat ca sarcină de lucru. În acest fel, motivarea este atât o caracteristică a situației de învățare, cât și consecința trezirii dorinței studentului de a învăța, pregătită de familie și/sau școală, rezultat al identificării cu scopurile educaționale. Învățarea motivată intrinsec se realizează cu un efort redus, fapt care contribuie la o bună asimilare a cunoștințelor, pe termen lung.

În cadrul școlii studenții sunt motivați atât intrinsec cât și extrinsec, fapt de care trebuie să se țină seama. Profesorii trebuie să știe că motivația intrinsecă permite o asimilare mai bună și mai de durată a cunoștințelor și de aceea trebuie să încerce să își motiveze intrinsec studenții. Fenomenul reglării prin identificare poate fi astfel o soluție pentru transformarea motivației extrinseci în motivație intrinsecă.

Legătura dintre dorința de realizare și succesul în învățare este destul de evidentă. O dorință puternică de a reuși va fi un factor foarte important în a stabili câtă muncă intelectuală și de învățare se depune. Unii psihologi au susținut că dorința de realizare este înnăscută, alții că aceasta este achiziționată prin experiență, în timp ce o a treia categorie o explică prin dorința de a evita eșecul. Cea mai influentă teorie din acest domeniu este teoria McClelland – Atkinson privind nevoia realizării.

Această teorie explică și de ce unii studenți sunt mai motivați decât alții. Motivația intrinsecă este concepută ca o motivație de realizare, de obținere a succesului. Activitatea tînarului poate fi motivată, pe de o parte, de dorința de a reuși, dar, pe de altă parte, apare și o motivație legată de

dorința de a evita eșecul. Astfel, comportamentul uman se află sub influența directă a celor două motivații, dorința de a obține succesul dar și teama de eșec. Pentru unii dorința de succes depășește cu mult teama de eșec, deci au o puternică motivație pentru succes. Invers alți indivizi pot fi dominați de motivația fricii de eșec.

Un cunoscut psiholog american, Martin Seligman (1975) a demonstrat că dacă experiențele copilăriei sunt negative, dominate de eșec, în ciuda eforturilor individuale sau ale educatorilor, copilul poate „învăța” eșecurile, respectiv că nu mai are rost să fie continuate eforturile deoarece el nu poate face față sarcinilor. Odată deprins acest lucru, copilul va adopta o atitudine de neajutorare învățată. Această neajutorare învățată poate fi dezvoltată și mai târziu, nu numai în copilărie, mai ales după o serie de eșecuri succesive. Acesta este un fenomen negativ cu implicații dăunătoare în activitatea educațională.

Această teorie a neajutorării învățate este importantă mai ales pentru reversul ei. Dacă se învață neajutorarea, la fel de bine, se poate învăța și motivația pentru succes, lucru ce se poate realiza prin două metode:

(1) prin alocarea unor sarcini ușor de rezolvat de către tineri, fapt care poate crește încrederea în sine; acest succes, dublat și de o întărire adecvată poate conduce la învățarea „gustului succesului”;

(2) în cazul în care sarcinile de lucru sunt dificile și studenții dau greș (de obicei studenții care suferă de „neajutorare învățată” au rezultate slabe la învățatură), eșecul va fi pus, de către profesor, pe seama altor factori decât propria lor abilitate, de obicei factori externi; în acest fel se declanșează așa-numitul antrenament de reatribuire motivațională.

III. CONCLUSION

În contextul atât de complex al structurilor motivaționale, apare o întrebare logică: care ar trebui să fie nivelul optim al motivării pentru a obține performanță în activitatea educativă? Experimentele au demonstrat că atât un nivel prea ridicat al motivației cât și unul scăzut duc la eșec.

Nivelul ridicat al motivării poate duce la uzură intelectuală și cognitivă prematură, iar un nivel scăzut conduce către o relativizare a sarcinilor de învățare și la eșec. Nivelul optim al motivației este dependent de complexitatea sarcinii, de particularitățile individuale și de mediul extern. În cazul unor sarcini simple motivația trebuie să fie mai înaltă, în timp ce pentru sarcini complexe nivelul de motivare poate fi mai scăzut. De asemenea, un individ care are o personalitate puternică echilibrată poate răspunde mai ușor sarcinii decât unul cu o personalitate disarmonică, neechilibrată.

Motivația reprezintă astfel, una dintre cele mai importante condiții ale activității de învățare, care îi pot conferi acesteia atractivitate, calitate, performanță sau satisfacție.

Activitatea de învățare nu este numai inițiată sau susținută energetic, ci și direcționată, orientată spre anumite conținuturi care satisfac mai bine motivația învățării. Dat fiind faptul ca sfera comportamentelor de învățare este plurimotivată, structura sistemului motivațional al studenților este complexă, fiind determinată atât de dimensiunile personalității lor, cât și de condițiile externe prezente în procesul învățării. Un mediu educațional favorizant, în cadrul căruia profesorul joacă un rol facilitator, va stimula atingerea nivelului de motivare optimă pentru îndeplinirea unor sarcini educaționale. Cunoașterea motivelor studenților constituie un prim pas spre o intervenție pedagogică optimă pe parcursul activității instructiv-educative.

În timp ce motivația reprezintă cauza comportamentelor de învățare, satisfacția învățării este starea finală ce indică un mod eficient de realizare a motivației. Ca și motivația, satisfacția învățării are surse multiple, fiind rezultatul evaluării gradului în care diferite aspecte ale activității de student corespund cu așteptările și nevoile personale. Motivația este o problemă individuală, dar ea este și produsul unor contexte de învățare. Adeseori, profesorii considera lipsa motivației ca fiind principala problemă cu care se confruntă în managementul grupei academice. La rândul lor, studenții se întreabă de ce trebuie să învețe la anumite materii sau se plâng că orele sunt plictisitoare. Stimularea motivației învățării devine problemă stringentă, atât pentru profesorii debutanți, dar și pentru cei cu experiență.

Pe fondul acestor dileme, principiul stimulării și dezvoltării motivației se impune în practica educațională ca unul dintre cele mai importante principii ale didacticii moderne, după care profesorii se pot călăuzi în încercarea de a forma și dezvolta studenților o motivație superioară. Deși există multiple abordări și metodologii de stimulare a motivației studenților, aceasta rămâne, de multe ori, o activitate aproape intuitivă a profesorului, direct condiționată de talentul și aptitudinea pedagogică a acestuia.

REFERENCES

- [1] Ala Șișianu. Lucrare de calificare “Factorii psihologici care influențează reușita studenților”, Institutul de Formare Continuă, Facultatea Discipline Socio-Economice, catedra Psihologie, Chişinău 2010.
- [2] Ceobanu Ciprian (2006). *Psihologia educației.universitatea”Al.I.Cuza”Iași*
- [3] Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психология высшей школы. Минск, 1993.
- [4] Davitz, J. R., Ball, S., (1978). *Psihologia procesului educațional*, E.D.P., București.